

تغییراتی که اعتبار نظام آموزشی را زیر سوال برده است

از اشتباه تا حذف‌های ایدئولوژیک در کتاب‌های درسی

سعیده غلبیور

در حالی که در ماه‌های اخیر بارها اخبار تغییرات در متون و تصاویر و حذف چهره‌ها و نمادهای ملی و تاریخی ایران در کتاب‌های درسی، منتشر شده است، دیروز باز هم خبری در خصوص حذف نام مولانا، شاعر بلندآوازه کشور از کتاب فارسی پایه نهم خیرساز شد. خبری که گرچه خیلی زود با توضیح بسیاری از صاحب‌نظران حوزه ادبیات، از حیطه حذفیات و تغییرات بحث برانگیز کتاب‌های درسی در چند ماهه اخیر خارج شد، اما بار دیگر بحث چگونگی تألیف، تصحیح، حذف و گزینش محتوا در کتاب‌های درسی را به خصوص در حوزه‌های ادبیات و تاریخ داغ کرد.

در موضوع اخیر که دیروز خیرساز شد؛ در درس چهارم کتاب فارسی سال نهم، این طور آمده بود: «...مولانا جلال‌الدین گفته است: تا توانی می‌گریز از یار بد یار بدتر بود از مار بد یار بد تنها تو را بر جان زند / یار بد بر جان و بر ایمان زند». شعری جعلی، منسوب به مولانا که به اشتباه در سال‌های پیش به نام همین شاعر در کتاب درسی به دانش‌آموزان تدریس می‌شد، اما امسال نام «مولانا» به «شاعری» تغییر کرد. اشتباهی که برخی معتقدند، فراوان در کتاب‌های درسی رخ داده و به همین دلیل اعتبار این کتاب‌ها را به چالش کشیده است.

چهار ماه بر جنجال

گرچه این بار تغییر در کتاب درسی در جهتی درست و در راستای اصلاح اشتباهی بوده که در سالیان گذشته در کتاب درسی رخ داده بود، اما واقعیت این است که در حدود چهار ماهی که از بازگشایی مدارس می‌گذرد، هر از گاهی اخبار عجیبی از تغییرات در کتاب‌های درسی شنیده می‌شود؛ از حذف تصاویر دختران از روی کتاب علوم دبستان گرفته، تا حذف مقبره کوروش و نام خسرو انوشیروان. حتی از سوی دیگر، داستان‌های برخی نویسندگانی که در کتب درسی استفاده شده است نیز دستخوش تغییراتی شده. به طوری که در متنی از نادر ابراهیمی و داستانی از هوشنگ مرادی کرمانی به طرز آشکار دست برده می‌شود. این تغییرات گرچه گاهی در تصاویر کتاب‌های عربی، علوم یا ریاضی یا سایر کتاب‌ها رخ داده، اما معمولاً پیش از همه کتاب‌های ادبیات و تاریخ را نشان گرفته است. کمتر از یک سال پیش بود که خبر حذف جنایات روس‌ها از کتاب درسی خیرساز شد. برخی از منتقدین این تغییرات را در جهت تظہیر سابقه روسیه در ایران عنوان کردند، حتی حجت‌الاسلام علی ذوالعلم، رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی درباره حذف مطالب مربوط به جنایات روس‌ها در کتاب فارسی دوره متوسطه دوم گفته بود که اگر اکنون دولت روسیه با ما همکاری و تعامل دارد به معنی صرف نظر کردن مردم از بخشی از تاریخ نیست و دستکاری در تاریخ

را قبول نداریم و قول اصلاح داد. هر چند این اصلاحات اعمال نشد. از سوی دیگر در حالی که در سالیان اخیر نام بسیاری از شاعران و نویسندگان معاصر در کتاب‌های درسی حتی ذکر هم نمی‌شود، برخی از آنها طی سالیان مختلف از کتاب‌های درسی حذف شده‌اند. **بی‌سلیقه‌ی در گزینش** لایه‌ای در دوران مدرسه را فراموش کرده یا به هر دلیل تحصیلاتمان را از مجرای آموزش و پرورش داخلی دنبال نکرده باشیم، حضور نویسندگان درجه اول و شاعران بزرگ معاصر در کتاب‌های درسی ایران را از بدیهیات تلقی خواهیم کرد. این در حالی است که نام بسیاری از نویسندگان و شاعران معاصر در کتاب‌های درسی نیست. وحید دیباغیان، کارشناس ارشد زبان و ادبیات فارسی است، او سال‌هاست که در منطقه ۱۲ تهران ادبیات درس می‌دهد و معتقد است که کتاب‌های ادبیات چندان باسلیقه نوجوانان امروزی تنظیم نشده‌اند. او می‌گوید: «در کتاب‌های درسی شعر معاصر کم است و از شاعران نام‌آشنای معاصر نامی برده نشده. از ترانه‌خیزی نیست، به طرز اجتماعی حتی در حد گل‌آقای خودمان هم پرداخته نمی‌شود. بسا این اوصاف نمی‌شود از بچه‌ها توقع داشت که به کتاب‌های درسی علاقه نشان دهند».

او حتی به گزینش‌های نه چندان باسلیقه از متون کهن اشاره می‌کند و می‌گوید: «حتی می‌بینیم، برخی متون کلاسیکی که در کتاب‌های

که حتی شعرها و بیت‌های آن بسیار ضعیف است و نتیجه این انتخاب می‌تواند زمینه‌ساز دلزدگی دانش‌آموزان از این نوع متون باشد، در حالی که می‌توان از متون مذهبی با کیفیت ادبی بیشتر و ارزش زیبایی شناختی بالاتر، به عنوان متن درسی و آموزشی، استفاده کرد. این در حالی است که در طول سالیان گذشته برخی متون با وجود استواری نثر و غنای مفاهیم از کتاب‌های درسی حذف شده‌اند. مثلاً در سال‌های گذشته در کتاب ادبیات سوم انسانی بخشی از فیلمنامه «طومار شیخ شریزین» بهرام بیضایی چاپ شده بود که اکنون نیست. متون دیگری که حذف آنها از کتاب‌های درسی انتقادهای زیادی را از سوی معلمان ادبیات در پی داشت، «مشروطه خالی» از دهخدا و «حاکم و فراشان» از زین‌العابدین مراغه‌ای بودند. متونی که علاوه بر نثر شیرین و جذاب، گوشه‌ای از فضای سیاسی دوره‌ای را با طنزهای به تصویر می‌کشیدند.

سانسور در کتاب‌های درسی کتاب‌های ادبیات درسی برای برخی دانش‌آموزان شاید اولین و آخرین مورد مطالعه باشد. بسیاری به دلیل ترسک تحصیلی، رشد نکردن در محیط فرهنگی و دسترسی نداشتن به کتاب، ممکن است هیچ وقت بهره‌ای از مطالعه آزاد نبرند، این موضوع کار مولفان کتاب‌های درسی را ویژه و یگانه می‌کند. اما به گفته حسن ذوالفقاری، پژوهشگر ادبیات که در سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۸ جزو تیم مولفان کتاب‌های درسی ادبیات موانع زیادی باعث می‌شود که متون گزینش شده برای کتاب‌های درسی آن‌طور که باید و شاید درخور نباشد. او می‌گوید: «پیش از تألیف کتاب درسی، برنامه‌درسی نوشته می‌شود. این برنامه درسی هم منشعب از کشور ما تحت عنوان «سند تحول» از آن یاد می‌کنند. این سند به مولف تکلیف می‌کند که کتاب‌های درسی، چه اهدافی را باید دنبال کنند».

اسناد بالادستی، که توصیه‌هایی برای مفاهیم درس دارد، کار برای مولفان کتاب‌های درسی سخت می‌کند. اعمال گرایش‌های نظام سیاسی حاکم در دست در همین نقطه گریبان ادبیات را می‌گیرد و از آنجایی که این بسا روح فرادانلودی هترومخوانی ندارد، حاصلش هم چیزی

حسن ذوالفقاری، پژوهشگر ادبیات: بایان این که کتاب‌های درسی و جاهت علمی ندارند، درباره تغییرات کتاب‌های فارسی می‌گوید: «پشت صحنه این تغییرات و صحنه گردان این تحولات همان دلواپسانی هستند که بی‌آن که خودبینش ادبی داشته باشند، صرفاً بانگاه‌های خشک و تعصب آمیز، کتاب درسی را به جریده و رسانه بدل کرده‌اند»

است که مورد پسند روح سرکش نوجوانان دانش‌آموز نیست. ذوالفقاری با بیان این که کتاب‌های درسی و جاهت علمی ندارند، درباره تغییرات کتاب‌های فارسی می‌گوید: «پشت صحنه این تغییرات و صحنه گردان این تحولات همان دلواپسانی هستند که بی‌آن که خودبینش ادبی داشته باشند، صرفاً بانگاه‌های خشک و تعصب آمیز، کتاب درسی را به جریده و رسانه تبلیغاتی بدل کرده‌اند».

کاهش اعتبار مدرسه

اما این حذفیات و گاهی اشتباهات فاحش در کتاب‌های درسی علاوه بر کارکردهای رسانه‌ای روز تبعات نامطلوبی هم به همراه دارد. در این باره مرتضی نظری، کارشناس آموزشی می‌گوید: «کتاب درسی، هویت نظام آموزشی و فرهنگی یک کشور است. وقتی گلیا نویسنده‌ای که در شعر یا داستان دست برده‌اند را می‌شنود یا وقتی هزاران معلم شریفی که با حذف نمادهای فرهنگی و ملی و دینی مواجه می‌شوند یا میلیون‌ها خانواده‌ای که از رسانه‌ها متوجه چنین آشفتگی‌هایی در محتوای آموزش رسمی فرزندانانشان می‌شوند، همگی به یک نتیجه منجر می‌شوند: کاهش مقبولیت و اعتبار نهاد مدرسه. اگر کارشناسان و مدیران خرد و کلان نهاد تعلیم و تربیت در برابر رفتارهای هیجانی و سلیقه‌ای مدیرانی که چند صباحی می‌آیند و می‌روند، سکوت کنند، نتیجه‌اش تضعیف مدرسه و افت اعتبار معلم و جریان یادگیری است».

از گوشه و کنار

عضو کمیسیون اصل ۹۰ خطاب به وزارت ورزش: **مسئولیت جانباختن کوه‌نوردان با کیست؟**

سه روز پس از حادثه ریزش بهمن در ارتفاعات شمال تهران نظرات مختلفی در خصوص دلیل این

حادثه مطرح می‌شود. در حالی که دیروز مهدی فروزش، مدیرکل پزشکی قانونی استان تهران گفت: اجساد ۱۲ تن از جان‌باختگان حادثه سقوط بهمن به مرکز پزشکی قانونی استان تهران از جاع شده است. مصطفی میرسلیم، عضو کمیسیون اصل ۹۰ مجلس خطاب به وزارت ورزش گفت: وزارت ورزش پاسخ دهد مسئولیت فاجعه جان باختن ۱۲ نفر از هموطنان عزیز ما با اولین برف زمستانی، با کیست؟ چه نظارتی بر فعالیت‌های فدراسیون کوه‌نوردی اعمال می‌شود؟ این در حالی است که بعد از این حادثه شمار زیادی از کاربران ایرانی در شبکه‌های اجتماعی گزارش داده‌اند که سیستم جی‌پی‌اس یا سامانه موقعیت‌یابی جهانی در شهر تهران به درستی کار نمی‌کند و موقعیت افراد در نقاط مختلف را اشتباه نشان می‌دهد. موضوعی که این گمانه را تقویت کرده که شاید اختلال در جی‌پی‌اس کوه‌نوردان باعث اشتباه آنها در مسیر یابی شده است. در این باره رضا زارعی، رئیس فدراسیون کوه‌نوردی گفت: اختلال جی‌پی‌اس در کوه‌های شمال تهران وجود دارد ولی به جرات می‌گویم که هیچ‌کدام از افراد حادثه دیده به خاطر این مشکل گم نشده‌اند. کنار یکی از اجساد، یک دستگاه جی‌پی‌اس هم پیدا شده است، اما مشخص نیست این فرد از دستگاه خود استفاده کرده بود یا نه. از سوی دیگر بعد از حادثه جمعه پنجم دی ماه، دیروز مجموعه تفریحی ورزشی توجال اعلام کرد که این مجموعه روز جمعه، ۱۲ دی ماه تعطیل است که دلیل آن احتمال وقوع بهمن عنوان شده است.

لژوم برگزاری مجازی ایام فاطمیه و بزگداشت سردار سلیمانی

استاندار تهران با اشاره به لزوم برگزاری مجازی مراسم فاطمیه و بزگداشت شهادت سردار سلیمانی گفت:

برگزاری هر نوع تجمع در مناسبت‌های مختلف طبق مصوبه ستاد ملی مقابله با کرونا ممنوع است. انوشیروان محسنی بندپی گفت: شرایط فعلی شکننده است و بایستی با استمرار رعایت پروتکل‌های بهداشتی و مصوبات ستاد ملی کرونا به حفظ این شرایط و بهبود آن کمک کنیم.

موتورسیکلت سواران متخلف، همیار پلیس شدند

رئیس پلیس راهنمایی و رانندگی تهران بزرگ‌ا اجرای طرح مجازات جایگزین به جای توقیف و انتقال

به پارکینگ موتورسیکلت سواران متخلف خبر داد. سردار محمدحسین حمیدی گفت: بر خورد با موتورسیکلت سواران سابقه‌دیرینه‌ای دارد اما هیچ وقت این برخورد باعث نشده تا موتورسیکلت سوار متخلف توبیخ شود. او ادامه داد: مجازات جایگزینی که برای موتورسیکلت متخلف در نظر گرفته شده این است که او کاور پلیس را بر تن کند و کمک پلیس سر چهارراه انجام وظیفه کند. موتورسیکلتی که ۵ جریمه ممنوعه موتور سواران را مرتکب شود، موتورش همان جا توقیف می‌شود. بر تن او لباس پلیس می‌پوشانیم و به نوعی این فرد کمک‌مأمور پلیس می‌دهد تا به نحوی فرهنگ سازی شود. به گفته او این طرح از هفته گذشته به طور جدی در حال اجرا است. در ابتدا طرح فقط از ساعت ۷ صبح تا ۱۰ صبح اجرایی می‌شد و در حال حاضر به صورت ۲۴ ساعته اجرایی شده.

واگذاری تدریجی مهدهای کودک به آموزش و پرورش

مسعودی فرید، معاون امور اجتماعی سازمان بهزیستی کشور گفت: کار گروهی برای نقل و انتقال مهدهای کودک به آموزش و پرورش و بین سازمان بهزیستی، وزارت آموزش و پرورش و شورای عالی انقلاب فرهنگی تشکیل شده است. به گفته او فرآیند واگذاری مهدهای کودک از سازمان بهزیستی به وزارت آموزش و پرورش به تدریج اتفاق می‌افتد.

خیرین خارج کشور ۱۵۰ هزار دوز واکسن فایزر به ایران اهدا می‌کنند

خبری که معلوم نیست «خوشحال کننده» است یا «تأمل برانگیز»!؟

رئیس جمعیت هلال احمر ایران گفت که بنابر هماهنگی‌های صورت گرفته با جمعی از خیرین در آمریکا قرار است ۱۵۰ هزار دوز واکسن کرونا شرکت فایزر تا پایان این ماه وارد کشور شود.

گرچه او پیشتر در نشست خبری روز یکشنبه خود در مورد واکسن‌های اهدایی به مشکل نگهداری آنها اشاره کرده و گفته بود که ممکن است امکان انتقال آن با هواپیما وجود داشته باشد اما با توجه به دمای منفی ۷۰ درجه در عرض مشکل خواهیم داشت.

همتی درباره زمان توزیع واکسن‌های اشاره شده گفت: در این زمینه جمعیت هلال احمر بر اساس نظر سازمان غذا و داروی وزارت بهداشت عمل خواهد کرد همچنین اولویت‌های توزیع نیز بر اساس اعلام این سازمان خواهد بود و جمعیت هلال احمر فقط واکسن‌ها را به صورت رایگان پخش خواهد کرد.

این در حالی است که روز یکشنبه نیز کریم همتی، رئیس جمعیت هلال احمر با اشاره به مأموریت وزیر بهداشت به هلال احمر برای خرید واکسن کرونا، گفته بود: هلال احمر یک میلیون دوز واکسن را از چین خریداری و

مابقی واکسن‌ها که حدود ۲۰ میلیون دوز است از سوی وزارت بهداشت تامین خواهد شد.

شرط ایران برای تهیه واکسن کرونا از طرح کوواکس

دیروز همچنین علیرضا بیگلری، رئیس انستیتو پاستور ایران از تولید مشترک واکسن علیه بیماری کووید-۱۹ با یک کشور دیگر خبر داد و در عین حال تأکید کرد که ایران برای تهیه واکسن خارجی از طریق سید کوواکس شرط تعیین کرده است.

او در گفت‌وگو با ایسنا بدون اشاره به جزئیات درباره واکسن مشترک تصریح کرد که «آزمایش بالینی فاز یک واکسن تولید مشترک با یکی از کشورهای تمام شده است و با نظارت انستیتو پاستور آزمایش بالینی فاز دوم در حال انجام شد».

وی بدون اشاره به نام این کشور افزود: «فاز دوم در آن کشور در حال انجام است. به محض اینکه نتایج فاز دوم را دیدیم و از ایمنی و کارایی واکسن مطمئن شدیم و در حد قابل قبول بود، فاز سوم مطالعه بالینی که کم‌خطرترین فاز است، در ایران انجام خواهد شد».

رئیس انستیتو پاستور ایران همچنین تأکید کرد که تاکنون سازمان بهداشت جهانی در قالب مجموعه کوواکس، ۱۸ تولیدکننده واکسن کرونا را انتخاب کرده است. ایران با شرط امکان انتخاب واکسن در طرح کوواکس حضور دارد تا بتواند مناسب‌ترین و بهترین واکسن را برای کشور انتخاب کند.

برنامه جهانی بهداشت کوواکس (COVAX)، طرحی از سازمان جهانی بهداشت و سازمان اتحاد برای واکسن (Gavi)، یک همکاری جهانی برای دسترسی عادلانه به ابزارهای پزشکی برای مهار کرونا و دریافت واکسن علیه کووید-۱۹ است. هدف این برنامه توزیع دو میلیارد دوز واکسن کرونا به کشورهای که درخواست داده‌اند تا پایان سال ۲۰۲۱ میلادی است.

هشتگ بخیرید، هشتگ نخیرید

برخی کاربران ایرانی شبکه‌های اجتماعی همچون توئیتر و اینستاگرام طی روزهای اخیر با انتشار #واکسن_بخیرید تلاش کردند تا خرید واکسن خارجی کووید-۱۹ را به یک مطالبه ملی بدل کنند. در مقابل برخی دیگر از کاربران ایرانی نیز با ثبت